

**ESHITISHIDA NUQSONI BO'LGAN BOLALARNING BARKAMOLLIGIGA ERISHISHDA
MUASSASA VA OILA HAMKORLIGI**

Maxmudova U.T
Nizomiy nomidagi TDPU
"Maxsus pedagogika va inklyuziv ta'lim" fakulteti
"Surdopedagogika va inklyuziv ta'lim" kafedrası
1-bosqich magistranti

Ta'lim muassasalarida mutaxassis va ota-onalarning hamkorligini yanada yaxshilash masalasini hal qilishni paysalga solib bo'lmaydigan vazifa ekanligini ko'rsatmoqda.

Zaif eshituvchi bolalar eshitish darajasining pasayishi oqibatida nutqni, me'yorda rivojlanayotgan tengdoshlari kabi, to'liq egallay olmasliklari ularning ijtimoiy hayotda munosib tarzda o'z o'rinlarini topishlarida, barkamol inson bo'lib shakllanishlari borasida qator muammolarni yuzaga keltirmoqda. Shu sababli ushbu toifa bolalar nutqini erta korreksiyalash ularni ijtimoiy hayotga erta moslashtirish garovi sanaladi.

Ixtisoslashtirilgan ta'lim muassasalari qoshidagi maktabgacha tarbiya guruhlarida tashkil etiluvchi ta'lim-tarbiya jarayonining tahlili quyidagi xulosalarga kelish imkonini beradi:

- surdopedagog mutaxassislarning yetishmasligi sababli bu muassasalarda turli yondosh soha egalari faoliyat ko'rsatmoqda namoyish qilmoqda;
- aksariyat pedagoglarning sohaviy bilim, malakalari talab darajasida emasligi bois ular tarbiyalanuvchilarning nutqidagi nuqsonlarni bartaraf etish usul va vositalari bilan yetarli darajada tanish emaslar;
- surdopedagog va tarbiyachi faoliyatida uzviy aloqa mavjud emas;
- sohaga oid maxsus metodik adabiyotlar va ovozni kuchaytirib beruvchi asboblari (OKA) juda oz;
- pedagoglar zaif eshituvchi bolalar nutqining rivojlanishida va ular shaxsining shakllanishida oila bilan hamkorlik ishlarini amalga oshirish yo'llarini bilmaydilar;
- aksariyat ota-onalarda farzandlarining so'zlashuv nutqini egallashini istashlari kuzatilsada, mavjud kamchiliklarni bartaraf qilish muassasaning zimmasida deb hisoblaydilar;
- ota-onalar tarbiya jarayonida barcha kuch va vaqtlarini bolaning eshitish qobiliyatini tiklash uchun sarflaganlar;
- ota-onalar bola nutqining rivojlanishi va shaxsining shakllanishida asosiy o'rinni muassasa hamda oila hamkorligi egallashini tushunmaydilar;
- ota-onalar farzandlari bilan ish olib borishlari imkonini beruvchi zaruriy metodik adabiyotlar va nutqni rivojlantiruvchi o'yinlar yetishmasligini qayd etadilar.

Muassasada tashkil etiluvchi korreksion-rivojlantiruvchi ishlarning maqsadi tarbiyalanuvchilarning nutqiy va umumiy rivojlanishini, mazmuni esa jarayonning keng qamrovligini e'tiborga olgan holda belgilab olinishini nazarda tutishi, bu borada samaradorlikka erishish maqsadiga qaratilgan uyidagi yo'nalishlarda ishlarni tashkil etilishi taqozo etiladi: surdopedagog va tarbiyachilarning kasbiy salohiyatlarini oshirishga qaratilgan ish shakllari hamda ota-onalarga farzandlari bilan shug'ullanishlarida tavsiya, yordam, yo'l-yo'riqlar ko'rsatish, maslahatlar berish, seminar-treninglar o'tkazish.

1-yo'nalishdagi ishlarni o'rganish ularning zaif eshituvchi bolalarga pedagogik ta'sir ko'rsatish tadbirlaridan voqif emasliklari, bu ishlarni tashkil etishda o'ta qiyinchiliklarga duch

kelishlari ko'rsatadi. Muassasada pedagoglarning kasbiy salohiyatlarini oshirish maqsadida seminar-treninglar, ochiq mashg'ulotlar, maslahatlar uyushtirib borilishi muhim bo'lib, bunda maxsus ta'lim-tarbiya jarayoniga qo'yiluvchi talablar va ularni amalga oshirish borasidagi ish mazmuni atroflicha muhokama qilinib borilishi lozimdir.

Ixtisoslashtirilgan ta'lim muassasasining pedagogik jamoasi ota-onalar bilan farzandlarining kelajagini yaratishda mas'uliyatini anglashga qaratilgan ish shakllarining maqsadli olib borilishiga alohida e'tibor berib borishi asosiy vazifalardan biridir.

«Ochiq eshiklar kuni», turli bayram tadbirlarining asosiy maqsadini ota-onalarga maxsus ta'lim jarayonida erishilgan yutuqlarni ko'rsatish tashkil etishi lozim. Chunki aynan ana shunday ish shakllari orqali ota-onalarni hamkorlikka jalb qilishda eng qulay bo'lib, farzandlarining uyda bo'lgan vaqtlarida ular ta'lim-tarbiyasiga e'tiborni kuchaytirish lozimligi haqida o'ylab ko'rishlariga undaydi hamda farzandlariga bo'lgan ishonchlarining kuchayishiga turtki berishi, shubhasiz.

Pedagoglar jamoasi tomonidan bu yo'nalishda quyidagi ishlarga ham alohida ahamiyat qaratib berilishi tavsiya etiladi:

- so'rovnomalar, suhbat, maslahatlar uyushtirish;
- ota-onalar kengashi ko'magida ular uchun seminar, treninglar tashkil etish;
- xorij kinoustalari tomonidan nogironlar haqidagi filmlar namoyishini o'tkazib turish;
- ota-onalar uchun uy sharoitida farzandlari bilan olib borishlari mumkin bo'lgan rejali mashg'ulotlar olib borish yuzasidan tavsiyalar taqdim etib borish;
- ko'pincha ota-onalar o'z farzandlarida mavjud muammolarni o'zgaralarga aytishdan tortinishlari holatlari uchrab turishi bois har bir guruhning kiraverishidagi burchagiga anonim muloqot qutisi o'rnatish.

Tadbirlarda pedagogik jamoada faoliyat yuritayotgan ilg'or surdopedagog xodimlarning ish tajribasiga tayanilgani holda, maslahatlarga muassasaning tibbiyot xodimlarini ham jalb qilinishi muhimdir.

Xulosa sifatida ixtisoslashtirilgan ta'lim muassasalarida faoliyat ko'rsatayotgan har bir pedagog xodimlar ishining samaradorligiga asos bo'luvchi quyidagi amaliy tavsiyalarni berishni joiz, deb hisoblaymiz:

1. Maktabgacha yoshdagi eshitishida muammosi bo'lgan bolalar maxsus ta'lim-tarbiyasini amalga oshirish, takomillashtirish muammolarini hal qilishda nutqni reja asosida shakllantirish jarayoni markaziy o'rinni egallashi lozim.

2. Eshitishida muammosi bo'lgan bolalarning nutqiy va ruhiy rivojlanish xususiyatlariga tayangan holda korreksion-rivojlantiruvchi tizimni takomillashtirishda asos bo'luvchi muqobil dastur va texnologiyalar ishlab chiqishni yo'lga qo'yish lozim.

3. Ixtisoslashtirilgan ta'lim muassasalarida faoliyat ko'rsatayotgan pedagoglarning kasbiy malakalarini o'z muddatida muayyan yo'nalish bo'yicha amalga oshirib borilishini yo'lga qo'yish zarur.

4. Ixtisoslashtirilgan ta'lim muassasalaridagi maktabgacha tarbiya guruhlari pedagoglarining ota-onalar bilan hamkorlik ishlarini takomillash-tirishga erishish lozim.

5. Eshitishida muammosi bo'lgan bolalarning ota-onalari uchun farzandlarining ijtimoiy hayotga moslashuvi, sog'lig'i va rivojlanishiga oid mavzulardagi metodik tavsiyalarni ishlab chiqish, ular o'rtasida bolalarning ijtimoiy moslashuvi, nutqiy rivojlanishi haqidagi targ'ibot ishlarini kuchaytirish maqsadga muvofiqdir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Боскис Р.М. Глухие и слабослышащие дети. – М.: Владос, 2001 – 316 с.
2. Варенова Т.В. Теория и практика коррекционной педагогики. – Минск: ООО Асар, 2007. – 320с.
3. <http://surdopedagogika.com/>